

FAKE NEWS: MŰVÉSZET, FIKCIÓ, HAZUGSÁG

AZT MONDOD *FAKE NEWS*?

2017-ben a „fake news” kifejezést választotta az év szavának a Collins English Dictionary. A használata épp előtte nőtt 300%-kal... és sikere azóta is töretlen! Mivel az „álhírek” (franciául „infor”, az *information* et az *intoxication* [mérgezés] szavak összevonásával) rendkívül gyorsan terjednek és zavart keltenek a fejünkben.

Az amerikai választásokat meghekkelték? Bizonyos vakcinák autisztikus zavarokat keltenek a gyerekekben? Megannyi kijelentés mindenféle bizonyíték nélkül. De a nagyközönség nehezen tudja megkülönböztetni az igazságot és a hazugságot. Az álhírek végtelenül leegyszerűsítik a világot ; megerősítik hiedelmeinket és előítéleteinket.

Ezen a kiállításon, melyet az EDF csoport alapítványának párizsi kiállítása ihletett, az alkotók arra ösztönöznek minket, hogy megkérdőjelezzük az információhoz – az igazsághoz és az átveréshez – való viszonyunkat, úgy a médiában, mint az interneten vagy a közösségi platformokon.

Az *Orogenèse** (avagy *Emlékezet nélküli tájak*) sorozatban a művészettörténet híres alkotásaiból indul ki a szerző (itt Henri Rousseau *Az álom* című képéből) és újraértelmezi azokat egy szintetikus képek készítéséhez tevezett, főleg kutatók és katonák által használt szoftver segítségével. Az alkotó teljesen új, mesterséges képeket generál, amelyek látványos és ideális tájakat ábrázolnak. A romantikus képzelet inspirálta tájak emlékeztetnek azokra a képekre, amelyeket az utazási irodák próbálnak eladni nekünk. Ezzel a stratégiával Joan Fontcuberta azt firtatja, hogyan is érzékeljük az elméletben a valóságot ábrázoló képeket. „A munkám olyan mintha egy vírust juttatnék be a szervezetbe, hogy az antitesteket termeljen.”

* Hegységképződés

Mit érzünk ennek a tájnak a láttán?

AZ ÁLHÍR 1001 ÁRNYALATA KÖZELEBBRŐL

Hogyan ismerjük fel a fake news-t?

Gyakran, és kicsit elhamarkodottan, minden hamis információt egyetlen kategóriába sorolunk és *fake news*-nak nevezünk. Miközben sokféle álhír létezik: a hiba, a hírlapi kacsa, a hazugság, a kereskedelmi célú átverés, a propaganda, a hamis összeesküvés-elmélet.

Az újságírói hiba vagy a hírlapi kacsa félretájékoztatásnak tekinthető, míg a *fake news* sajátossága, hogy rosszhiszeműen átverni, manipulálni próbál, ideológiai vagy haszonszerzési céllal (dezinformáció).

HIBA | HÍRLAPI KACSA | HAZUGSÁG | KERESKEDELMI CÉLÚ ÁTVERÉS | PROPAGANDA | HAMIS
ÖSSZEESKÜVÉS-ELMÉLET

Pierre Botherel,

Friss az infód ?, 2019.

2019 © Pierre Botherel

Agnès Geoffray,

Incidental Gestures fénykép-sorozat

Libération (Felszabadulás) I és II, 2011

© Agnès Geoffray/Galerie Maubert

Ha összehasonlítod a két képet, hogyan értelmezed a művész szándékát?

Agnès Geoffray képzőművész és fényképész egy olyan archív felvételtől dolgozik (*Felszabadulás I*), amelyen egy leborotvált, lemeztelenített és a csőcseléknek odavetett nőt láthatunk – akit valószínűleg azzal vádoltak, hogy viszonya volt egy megszálló német katonával. A művész átdolgozza a képet és átfordítja a jelentését (*Felszabadulás II*): azzal, hogy felöltözteti, visszatér a méltóságát és utólagosan rehabilitálja. Művében a – gyakran tragikus – történelmi tényekkel foglalkozik, bírálja, megkérdőjelezi, újraértelmezi azokat, így újrakeretezi fájdalmas történelmi emlékezetünket.

Ezzel a csavarral Agnès Geoffray a képek erejét vizsgálja, valamint az alkotó szerepét, mivel az eredeti képet nem ő készítette, de alapanyagként felhasználja, retusálja és átértelmezi.

A FAKE NEWS-GYÁR

Hamisít, trükközik, eltérít, új kontextusba helyez ...

A dezinformáció olyan különböző módszereket és eszközöket használ (lásd retusálás), amelyek az új technológiák és az internet segítségével ma mindannyiunk számára elérhetőek.

A művészek is élnek e technikákkal és szembeállítják az igazat a hamissal, az illúziót a valósággal. Ábrázolják a nem létezőt, retusálnak archív képeket vagy még radikálisabb megközelítéssel nem létező tájak képeit készítik el ... Kijelenthető-e, hogy a hamisítókhoz hasonlóan a művészek is *fake news*-t gyártanak, és ha igen, milyen céllal?

Bonil, *Fake News*, 2017

© Bonil

Kevin Lau,

True Love (Igaz szerelem),

2017

Social Currency (Közösségi valuta),

2017

Trapped (Csapdában),

2017

© KLHR, 2020

Kevin Lau szingapúri művész kortársai erkölcsét vizsgálja és bírálja – mint afféle 21. századi moralista – a Pop Art világa által inspirált minimalista és hatásos illusztrációival. Képei megmutatják a felhasználókat közösségi (el)nyomás alá vető közösségi média sötét oldalát, amely kukkolásra biztat és függővé tesz: lájk-vadászat, smiley-fogyasztás antidepresszánsként, az Instagram, mint életünk indiszkrét tanúja... Megannyi napjainkban hasznos gondolatébresztő, miközben minden hónapban több, mint két millárdan megyünk fel a Facebookra.

Elgondolkodtatnak a képek? Te hogyan használod a közösségi médiát?

FAKE NEWS-JÁRVÁNY

A pletykák nem halnak el, hanem terjednek. Az internethasználók többsége nem veszi a fáradságot, hogy elgondolkozzon, vagy ellenőrizzen egy hírt. Lájkol és megoszt a közösségi médiában, anélkül, hogy felmérné a következményeit egy fake news megosztásának. Mára a tömeges terjesztés veszélye példátlan mértékűre nőtt, mivel a világ népességének fele használja a közösségi médiát.

Ezek a „közösséginek” nevezett platformok minden eszközzel függővé akarnak tenni minket, és ehhez kihasználják nárcisztikus gyengeségeinket. Elismerésre és jutalomra vágyunk, ezért féktelen versengésbe kezdünk: olyan tartalmakat osztunk meg, amelyek a legjobb esélyt adják az online hírveréshez ... és a *fake news*-ok általában ilyenek. Így terjednek az álhírek és betegítik le a demokráciát. Egyben biztosak lehetünk: a klikkekben mért és algoritmusok által ösztönzött közösségi média-szereplésünk végül bizonyosan hasznot hoz ... valakinek ...

Adene, *Összeesküvés-elméletek a digitális világban*

2020 © Adene

HA TÖBBET SZERETNÉL TUDNI A *FAKE NEWS* BIZNISZRŐL, OLVASD BE EZT A QR-KÓDOT!

Interjú Paola Tubaroval a CNRS kutatási igazgatójával

Paris-Saclay Egyetem

HA TÖBBET SZERETNÉL TUDNI A *FAKE NEWS*-ZAL SZEMBENI HISZÉKENYSÉGÜNKRŐL, OLVASD BE EZT A QR-KÓDOT!

Interjú Gérald Bronner szociológia-professzorral

Université de Paris

Ale + Ale, *Mégaphones*, 2019

© Ale + Ale

The Yes Men, The New York Times

Special Edition (a The New York Times különkiadása), 2008

© The Yes men

Az amerikai aktivista páros arról ismert, hogy a karikatúra és a humor eszközeivel hívják fel a figyelmet a kapitalista rendszer túlkapásaira. 2008. november 12-én, egy héttel Barack Obama megválasztását követően, több mint 80.000 példányban terjesztették New York utcáin a The New York Times 2009. július 4-re dátumozott hamis számát, amelyben csak jó híreket publikáltak: vége az iraki háborúnak, ingyenesek lesznek az egyetemek, bevezetik a minimálbért ...

Ez az újság nem akarta becsapni az olvasóit.

Inkább politikai manifesztumnak szánták, amelyben kortárs társadalmunk működési rendellenességeire hívják fel a figyelmet.

És Te milyen jó hírt szeretnél olvasni az újságban?

Encoreunestp,

#NotiTweety 2.0, 2017

© encoreunestp

A 2010-es évek elején a közösségi média elterjedése a nyilvános megszólalás mindezidáig példátlan felszabadulását hozta el, elősegítve például az arab tavasz kibontakozását. Az internet visszatálalt saját kezdeti időszaka szabadelvű eszményéhez: ezentúl mindenki egyenlőként szólalhat meg.

2016-ban a közösségi oldalak – élükön a Twitterrel – új bejelentési stratégiát kezdenek el bevezetni, hogy bizonyos tartalmakat cenzúrázni tudjanak.

A nagy platformok újítására reagálva a művész bezárja NotiTweety-t, a Twitter színében pompázó saját madárszobrát egy kalitkába. Az alkotás elgondolkodtathat a platformok szerepéről a *fake news*-ok elleni küzdelemben, de a cenzúra új formáiról is.

HA TÖBBET SZERETNÉL TUDNI ARRÓL, HOGYAN VISZONYULNAK A TECH-ÓRIÁSOK (GAFAM) A *FAKE NEWS*-OKHOZ, OLVASD BE EZT A QR-KÓDOT!

(GAFAM: GOOGLE, APPLE, FACEBOOK, AMAZON, MICROSOFT)

Interjú Laurent Bigot-val, a Tours-i Újságíró Főiskola (EPJT) igazgatójával

FAKE NEWS:

FIGYELEM! VESZÉLY!

A *fake news*-ok különböző kockázatokkal járnak. A manipuláció veszélye valós, úgy politikai, mint egészségügyi, gazdasági vagy társadalmi kérdésekben.

Az álhírek évi 78 milliárd dollárba kerülnek a világgazdaságnak*.

Ennél is súlyosabb, hogy az egészségügy területén megjelenő álhírek olyan kockázatos magatartásformákat eredményeznek, amelyeknek számos haláleset lehet a következménye. Ezt a jelenséget láthattuk a Covid-19 járvány alatt is, amikor a *fake news*-ok gyorsabban terjedtek, mint a valós információk, felgyorsítva a vírus terjedését. Olyannyira, hogy az infodémia kifejezés is megjelent, „információs járvány” jelentésben.

* A CHEQ izraeli kiberbiztonsági vállalat és a Baltimore-i Egyetem egy 2019-ben publikált tanulmánya szerint.

Côté, Fake News, 2017

© Côté

Encoreunestp, Make Truth Great Again, 2020

© encoreunestp © GrégoryBrandel_Fondation groupe EDF 2021

A Make Truth Great Again arra a hashtagre* utal, amelyet a Twitter közösségi oldalon használnak minden egyes *fake news* megjelenésekor. Az Encoreunestp nevet használó alkotó (Nicolas Davoine) Donald Trumpnak a 2016-os és 2020-as amerikai választási kampányban használt jelszavára utal: „Make Amerika Great Again”. Az első kampány egyébként a *fake news*-ok robbanásszerű növekedését hozta, a jelölt magát a kifejezést is jelentősen népszerűsítette.

Ehhez az alkotáshoz a művész összeállított egy képernyőkép-gyűjteményt az elmúlt három évből olyan fake news-okról, amelyek tényellenőrzését elvégezték (és hamisnak bizonyultak). Az installáció folyamatosan sugároz 44 olyan cáfolatot amelyeket algoritmus generált, és egy adatbázisból származnak. Minden másodpercben öt új képernyőkép megjelenítésével a művész próbálja reprodukálni az internetes *fake news*-ok megjelenési sebességét, ami körülbelül másodpercenként öt.

* A Twitteren használt # jel utáni kulcsszó

AHhoz, hogy értelmezzük az interneten terjedő információkat, a megfelelő kérdéseket kell feltennünk magunknak:

1. Kitől származik az információ, a kép, a videó?
2. Az üzenet kifejezetten látványos vagy felkavaró?
3. A tartalom megbízható forrásra támaszkodik?
4. A szöveget vagy a képet használták már más kontextusban?
5. Az információ megtalálható professzionális sajtótermékekben is?

És te, hogyan viszonyulsz az online információkhoz?

RAJTAD A SOR!

Azzal, hogy a hiszékenységünket firtatják, a művészek megingatják hiedelmeinket és valóságérzékelésünket. Elgondolkodnak – többek között – a Google, a Facebook, a Twitter vagy az Instagram valós szándékain, amelyek ma, úgy tűnik, az álhír-özön visszaszorításán dolgoznak.

A fake news-ok által terjesztett kockázatokkal szemben a megoldást a médiatudatosságra nevelésben kell keresnünk: tanulnunk kell az információfogyasztást, megérteni a médiavilág összetettségét és felelős digitális állampolgárokká kell válnunk.

Április 1.

Az egyetlen nap, amikor mindenki ellenőrzi a forrásokat

Marie Morelle, *1er avril*, 2019

© Marie Morelle

Számos tényellenőrző honlap létezik, hogy a mindennapokban eligazodjunk a hírek között:

Franciául: AFP Factuel, Check News (Libé), Conspiracy Watch, Data Science (Arte), Les Décodeurs (Le Monde), Les Observateurs (France 24), 28' Désintox (Arte), Vrai ou Fake (France Info), Hoaxbuster
Magyarul: pl. Lakmusz (*a szervezők*)

Lásd még a **Reporterek határok nélkül (RSF)** által indított **Journalism Trust Initiative (JTI)** projektet:

www.journalismtrustinitiative.org

Itt meghallgathatod Denis Teyssou tanácsait (FR), Denis Teyssou újságíró, az Agence France Presse (AFP) MediaLab R&D [K&F] tényellenőrzési vezetője

Ale + Ale

(Alessandro Lecis és Alessandra Panzeri),

Interruttore (Kapcsoló), 2017

© Ale + Ale

Az olasz illusztrátor-páros Ale + Ale egyszerre furcsa és költői rajza, melyen egy fiatal nőt látunk távolba révülő szemmel, egy ON/OFF feliratú kapcsolóval a halántékán. A hagyományos technikákhoz való visszatérés, mint az akril vagy a ceruzarajz egy olyan modernebb megközelítéssel párosul, mint a digitális kollázs. A kevert technika rímel a figurára, aki félig nő, félig gép, egyfajta modern kiméra. Szerencsére itt még nem tartunk, és egyelőre nincs olyan kapcsoló, amely azonnal lekapcsol bennünket a folyamatos információáramlásról. Magunknak kell visszaszerezni az irányítást, szembeszállnunk a félelmünkkel, hogy lemaradunk egy fontos infóról, és visszafognunk kielégíthetetlen vágyunkat, hogy mindig többet és többet tudjunk meg.

Mit gondolsz erről a képről?

Szerinted ő még ember?